

Дніпродзержинський державний технічний університет

**ВІДТВОРЕННЯ У ПЕРЕКЛАДІ
АНГЛОМОВНИХ ІНТЕНСИФІКУЮЧИХ ОБРАЗНИХ ЗАСОБІВ**

Вступ. Існує велика кількість інтенсифікуючих образних засобів, які відіграють важливу роль в англійській мові. Так, перифрази та евфемізми часто зустрічаються як у мові друкованих ЗМІ, так і в художній літературі. Їх вживання у друкованих ЗМІ є свідченням про зміну суспільних орієнтирів у сферах життєдіяльності, і є результатом появи і закріплення у суспільній свідомості нових соціально-політичних доктрин. Адже одиниці вторинної номінації мають більш сильний прагматичний потенціал у порівнянні з одиницями первинної номінації. Крім того, їх функція оцінювання і функція впливу більш очевидні, що дозволяє скоріше домогтися необхідного результату, що у свою чергу є одним з головних завдань ЗМІ.

Перифраз (від грецьк. *períphrasis* – описовий вираз, іносказання) – це стилістичний засіб, який по-новому зображує поняття, є синонімом раніше існуючого слова. Ахманова О.С. визначає перифраз як троп, в основі якого лежить заміна звичайного слова (простого визначення певного предмета одним словом) описовим виразом [1, с. 21]. Він є багатшим за експресією та семантикою, ніж первинне слово чи словосполучення.

Гальперін І.Р. визначає евфемізми як слова і словосполучення, що з'являються у мові для позначення явищ, які вже мають назви, але з якоїсь причини вважаються неприйнятними, грубими, непристойними або низькими. Вони знаходяться у словниковому складі мови і являються синонімами слів, які раніше позначали ці поняття [2, с. 164].

Часто вважається, що застосування евфемізмів використовується у цілях дотримання політичної коректності. Поняття політкоректність деякі лінгвісти (Є.Місуно, К.Беррідж) часто вживають як синонім до терміну «евфемізм». На думку Кіпрської Є.В., політичний дискурс найбільш пристосований для прикрашання дійсності і для приховування реального положення справ, тому тенденція до евфемізації є однією з прагматичних закономірностей функціонування політичної мови [3, с. 12].

Постановка задачі. Метою статті є виявлення образних перифразів та евфемізмів у мові англійської преси і художній літературі, а також дослідження особливостей їх перекладу. Вивчення літературних джерел свідчать, що такі вчені як Гальперін І.Р., Арнольд І.В., Кацев А.М., Андреюк Т.І., Заботкіна В.І., Кіпрська Є.В., Ахманова О.С., Нікітіна І.Н., Битева Т.І. досліджували і продовжують досліджувати стилістичну забарвленість англійської мови, зокрема функціонування евфемізмів та перифразів, їх види та особливості перекладу. Серед західних вчених К.Беррідж, К.Лінфут-Хем, Є.Місуно, Б.Уоррен, Х.Роусон, Р.Холдер займаються цією проблемою. Зокрема, Х.Роусон, Р.Холдер є авторами словників евфемізмів.

Результати роботи. Розглянемо перифрази та евфемізми, що відтворюються за допомогою *повного перекладу*:

Two large clouds hung over the event: one, the capital's all too-familiar insanely high housing prices, overcrowding problems and booming population; two, government policies designed to reduce public spending on benefits and home-building [7]. – *Дві великі хмари* нависли над подією: перша – всім добре відомо про шалено високі ціни на житло у столиці, проблеми перенаселеності і зростання кількості жителів; друга – політика уряду направлена на скорочення матеріальної підтримки на будівництво житла.

У статті мова йде про проблеми з житлом у Лондоні. Представники лондонської Організації з питань планування і будівництва житла вирішили організувати ділову зустріч з представниками інших впливових організацій, що займаються питаннями житла у Лондоні. Саме таку зустріч автор статті і називає «event» – «подією». Під образним перифразом «two large clouds» маються на увазі проблеми, які стосуються житла і досі залишаються невирішеними; які саме проблеми, автор уточнює далі по тексту. Але вже сама образність виразу «дві великі хмари нависли над подією» виконує функцію евфемізму, тому що можна прослідкувати невелику долю іронії, з якою автор говорить про зустріч. Обраний спосіб перекладу не втрачає емоційно-оцінну інформацію, яка міститься в оригінальному авторському варіанті.

He had an impression that he was *weaving a net* around the woman, carefully, systematically, and suddenly, when everything was ready, would *pull the strings tight*. [5, с. 45] – Йому здавалось, що Девідсон впевнено і обережно *плете сіть* навколо цієї жінки, щоб коли усе буде готово, залишилось тільки *міцно затягнути мотузку*.

Для перекладу даного перифразу використано повний переклад, тому що традиції вираження емоційно-експресивної інформації в обох мовах співпадають і асоціативні зв'язки зберігаються. Завдяки даному перифразу вислів набуває виразності і образності, що є важливим для художнього стилю. І хоча у тексті оригіналу з оповідання С.Моема «Дош» і тексті перекладу слово «павук» не вживається, у читача відразу виникають асоціації із павуком, який плете сіть, для того щоб упіймати свою жертву. Під «жертвою» мається на увазі міс Томпсон, а під «павуком» - містер Девідсон, який будь-що взявся провчити дівчину.

We went into *the enchanted chicken coop*, which was fixed mysterious with red cloth and pictures of hands with lines crossing 'em like a railroad centre. [4, с. 4] – Ми увійшли в цей *зачарований курятник*, де таємничість створювалась розвішаними червоними полотнами і малюнками рук, на яких лінії перехрещувались, як рейки на залізничному вузлі. Даний перифраз знаходимо в оповіданні О.Генрі «Долоня Тобіна», де двоє головних героїв вирішили піти до ворожки і довідатись свою подальшу долю. Читач розуміє, що «зачарованим курятником» автор називає приміщення, де ворожка вела свої таємничі справи.

For three years, Voina, which means war, has been *playing cat-and-mouse* with Russian law enforcement, staging street actions that ranged from the obscure to monumental [7]. – Протягом трьох років угруповання «Війна», яке *грає у кішки-мишки* з російськими законодавчими органами, влаштовує вуличні акції, як майже непомітні, так і широко-масштабні.

Арт-група «Війна» веде гру у кішки-мишки з законодавчими органами; іншими словами, її представники вступають у численні конфлікти з представниками законодавства. Ця арт-група займається тим, що самовільно організовує різноманітні акції, які полягають у тому, що її учасники малюють на стінах будівель малюнки та написи, що не завжди носять пристойний характер. Через це і виникають суперечки з представниками закону. Використовуючи вираз «to play cat-and-mouse», автор влучно і точно описує справжнє положення речей, не виходячи за рамки коректності у мовленні. При відтворенні евфемізму використовується метод повного перекладу, тому що традиції вираження емоційно-оцінної інформації щодо даного виразу співпадають, і українські читачі усвідомлюють суть мовлення.

Далі наведемо приклади, що відтворюються за допомогою *лексичних замін*: Don't you think I want to stay on in this *poor imitation of a burg*? [5, с. 21] – Та чи ти думаєш я маю величезне бажання залишитись у цих *нетрях*?

В даному випадку використано прийом *конкретизації*, адже українське слово «нетрі» більш точно передає художнє значення перифразу, ніж повний переклад – «жальогідна імітація міста». Також зберігається експресивність і емоційність, з якою міс

Томпсон задавала це питання, коли містер Девідсон наполягав, щоб вона поверталась додому.

I've done some *pretty rum things* in my day, but the nerve you must have; old boy, I take off my hat to you. [5, с.146] – У свій час я і сам займався *дрібними сумнівними справами*, але в тебе така витримка; друже, знімаю перед тобою капелюха.

Під «сумнівними справами» мається на увазі дрібні злочини, заробляння грошей нечесним способом. І читач це розуміє, саме тому даний вислів набуває евфемістичного відтінку і потребує перекладу за допомогою прийому *конкретизації*.

You know I've always been a *Kodak-fiend*. [5, с. 157]– Знаєш, я завжди мав *пристрасть до фотографії*.

Усім добре відомо, що Кодак – фірма, що займалась виготовленням фотоплівок, фототехніки. Але при перекладі даного евфемізму доцільно використати прийом *генералізації* і вжити більш нейтральне слово «фотографія». Тож вираз «мати пристрасть до фотографії» влучно передає захоплення, про яке розповідає один з головних героїв розповіді С.Моєма.

«Ye must know,» says *the man of destiny*, «that me *walk in life* one that is called the literary». [4, с. 8] – Вам потрібно знати, - говорить *посланець долі*, - що *справою мого життя* є те, що називають літературою.

Двоє героїв із оповідання «Долоня Тобіна», після того як ворожка сказала, що певний чоловік змінить їх долю на краще, зустрічають такого чоловіка і вважають його «посланцем долі». Він говорить, що його професією є література – «walk in life». Для того, щоб дотримати рамки художнього стилю і передати суть українському читачеві, використано прийом *цілісного переосмислення*.

Як відомо, інтенсифікуючі образні засоби широко використовуються в англійських ЗМІ. Наприклад: The international community must not *water down* the condemnation of this attack [7]. – Міжнародне співтовариство не повинне *придушувати* прояви громадських думок, які з'явилися у результаті здійсненого нападу.

Мова у статті йде про складне положення в Іраку. Говориться про військові дії, які ведуть американці, хоча керівництво США начебто виводить свої війська з Іраку. Звичайно, суспільство налаштоване проти таких дій, відбуваються численні акції протесту. А міжнародні організації, такі як Європейський Союз, ООН, намагаються боротися з такими акціями протесту. У даному прикладі автор демонструє і своє відношення до цієї ситуації, і спонукає читачів до роздумів і до оцінювання ситуації. Використовуючи образний евфемізм «water down», автор коректно і влучно говорить про своє відношення до дій міжнародних організацій. Відтворюється вираз прийомом *цілісного переосмислення* для дотримання лексичної сполучуваності, збереження смислового значення, яке передається в оригіналі.

They did not meet again till the night on which Robert Forestier *lost his life*. [4, с. 149] – Більше вони не зустрічались до тієї ночі, коли *життя* Роберта Форест'єра *обірвалось*.

При відтворенні українською даного евфемізму було застосовано *прийом цілісного переосмислення* для точної передачі значення і дотримання художнього стилю. Адже для створення більш піднесеного стилю автор не вживає слова «помер» чи «загинув».

Until then, we need to keep the Balkans on track, ensuring that Bosnia, Kosovo and Macedonia *remain on train* [6]. – А до цього часу нам потрібно утримувати Балкани на правильному шляху і слідкувати за тим, щоб Боснія, Косово і Македонія *не зіскочили з потяга*.

Автор статті говорить про необхідність мирного співробітництва балканських країн як між собою, так і з США та ЄС, і лише після цього країни Балкан зможуть починати процес вступу до ЄС. Але для цього потрібна злагоджена праця усіх без винятку балканських країн, тому автор і акцентує на цьому увагу, вводячи образний евфемізм «remain on train». Ще однією причиною того, чому автор використовує такий образний

засіб, є те, що цим реченням стаття закінчується, тому і реалізовується його інтенсифікуюча та експресивна функція у найбільшій мірі; цей вираз залишається у пам'яті читачів. При перекладі використовується прийом *антонімічного перекладу* для дотримання правил та традицій української мови.

За допомогою описового перекладу відтворено наступні одиниці:

Relatively affluent, free of family responsibilities, and entertained by an array of media devoted to his every pleasure, the single young man can live in *pig heaven* – and often does [7]. – Цілком забезпечений, вільний від сімейних обов'язків, користуючись численними засобами масової інформації, які йому до смаку, неодружений молодий чоловік має можливість жити у *своє задоволення*, що він часто і робить.

В даній статті досліджується проблема молодих неодружених чоловіків, розглядаються труднощі, що виникають через це у суспільстві. Вводячи метафоричний перифраз «*pig heaven*», що в деякій мірі виконує евфемістичну функцію, автор таким чином описує спосіб життя неодружених чоловіків. Вираз виконує оцінну функцію, завдяки якій у реципієнтів формується своє відношення до ситуації, що склалась; а також певною мірою реалізується функція непрямого звинувачення, і автор виражає своє відношення до ситуації. Для більш точного та адекватного відтворення перифразу, він перекладається за допомогою описового способу через відсутність відповідника в українській мові.

So, Delia said she must give music lessons to *keep the chafing dish bubbling*. [4, с. 24] – Тож Делла заявила, що вона буде давати уроки музики, і таким чином *заробляти гроші на життя*.

Для відтворення даного виразу використано описовий переклад, оскільки мова йде виключно про матеріальні нужди; про те, що Деллі та її чоловіку не вистачає грошей на життя. А якщо перекласти за допомогою пошуку аналогу, наприклад, «підтримувати сімейне вогнище», то для українського читача сюди входить і духовна складова, про що не йдеться у мові оригіналу.

Продемонструємо переклад за допомогою підбору еквіваленту:

The killing of Osama bin Laden is *a pyrrhic victory* for America and its allies [7]. – Вбивство Усама бен Ладена – це *піррова перемога* для Америки та її союзників.

В даній статті автор говорить про вбивство Усама бен Ладена, про те як суспільство поставилось до цієї події, яку влада Америки зробила досить гучною. Образним евфемізмом «піррова перемога» автор говорить про своє ставлення до такої події. «Піррова перемога» – це перемога, яка дісталась занадто дорогою ціною; або ж перемога що рівносильна поразці. Походить цей вираз з часів царя Пірра, коли його армія протягом двох тижнів вела наступ на війська римлян і зломила їх супротив, але величезні втрати зводили нанівець усю перемогу. Отже, вводячи образний вираз «піррова перемога», автор не лише сам повідомляє свою позицію, а й дозволяє читачам оцінити дії американської влади, зрозуміти їх.

За допомогою аналогу:

\$100 Billion would still be *a drop in the bucket* [6]. – 100 мільярдів будуть лише *каплею у морі*.

У статті мова йде про наслідки, спричинені потужним землетрусом у Тунісі. Руйнування настільки великі, що навіть 100 мільярдів доларів ніяк не допоможуть оголоситись країні. Образний перифраз «капля у морі» виконує оцінну, інтенсифікуючу функції. Використання способу пошуку аналога при відтворюванні виразу виправдане тим, що при цьому не порушуються асоціативні відповідності між елементами виразу і зберігаються традиції української мови.

They were also good news for the global economy – at a time when economic positives *are thin on the ground* [7]. – Це також було приємними новинами для глобальної економіки – за часів, коли позитивних економічних показників *кім наплакав*.

Вживання образного евфемізму *are thin on the ground* є авторським рішенням, що приваблює увагу читача, і водночас м'яко повідомляє про те, що стан економіки дійсно жахливий. В мові оригіналу і мові перекладу склалися різні традиції передачі значення такого образного засобу, тому і використовується метод пошуку аналога.

Таким чином, ми доходимо наступних **висновків**:

Образні евфемізми і перифрази у більшості випадків є індивідуально-авторськими новаціями, які раніше не зустрічались у мові, через що являють труднощі для їх адекватного відтворення українською мовою. Образні перифрази і евфемізми у більшості випадків розпізнаються лише у контексті. Часто евфемістичну функцію того чи іншого висловлювання можна розпізнати лише маючи додаткові знання про ситуацію, яка описується. Використання у ЗМІ фразеологізмів, прислів'їв та будь-яких інших сталих словосполучень майже завжди нейтралізують складну ситуацію або навіть «прикрашають» її.

У художній літературі евфемізми вживаються не для того, щоб приховати або коректно описати певний факт чи подію, а скоріш для того, щоб створити відчуття більш піднесеного, урочистого стилю. У цьому полягає відмінність вживання перифразів і евфемізмів у художній та суспільно-політичній літературі.

Деякі образні інтенсифікуючі засоби можна перекласти декількома можливими способами. В такому випадку на вибір методу відтворення буде впливати обізнаність аудиторії, на яку орієнтована певна стаття. Якщо перекладачеві точно відомо, що читач знайомий з ситуацією, про яку повідомляється у статті, для образного засобу можна знайти відповідник в українській мові або скористатись методом заміни (якщо це, звичайно, можливо), проте часто більш правильним шляхом буде застосування описового способу для більшої зрозумілості і ясності матеріалу. Однак, при використанні описового способу втрачається образність виразу.

Але що стосується перекладу перифразів там евфемізмів у творах художнього стилю, то тут навпаки, описового способу краще уникати, і намагатись підібрати аналог чи еквівалент. Потрібно обрати такий спосіб, щоб якомога точніше передати ту образність висловлювання, що міститься в оригіналі. І навіть якщо українському читачеві буде і не зрозуміла суть того чи іншого образного виразу, потрібно пам'ятати, що маємо справу із художнім стилем, а читач і сам може поміркувати над висловом. При художньому перекладі образність зберігається саме і для того, щоб читач замислився над сказаним сам дійшов певного рішення щодо сенсу висловлювання. Образні перифрази зустрічаються у художній літературі частіше, ніж у суспільно-політичній лексиці, що, звичайно, пояснюється вимогами цих двох різних стилів. Мова ЗМІ у цьому плані є більш «стриманою».

ЛІТЕРАТУРА

1. Ахманова О.С., Изделис Р.Ф. Курс практической стилистики современного английского языка [Текст] / О.С. Ахманова, Р.Ф. Изделис. – Москва, 1978 – 157 с.
2. Гальперин И.Р. Стилистика английского языка [Текст] / И.Р. Гальперин – М.: Высшая школа, 1981 – 334 с.
3. Казакова Т.А. Практические основы перевода [Текст] / Т.А. Казакова СПб: Издательство «Союз». 2002 – 320 с.
4. Генрі О. Оповідання [Текст] / Генри О. – Харків: Фоліо, 2006. – 223с.
5. Мисуно Е.А., Шаблыгина И.В. Перевод с английского языка на русский: практикум [Текст] / Е.А. Мисуно, И.В. Шаблыгина. – Минск: Аверсэв, 2009 – 255 с.
6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.independent.co.uk/>
7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://europe.wsj.com/home-page>

Надійшла до редколегії 06.06.2014.